

Adamkärçilik Kanuny

Category: Edebi tankyt, Kitapcy, Sözler

написано kitapcy | 21 января, 2025

Adamkärçilik Kanuny ADAMKÄRÇILIK KANUNY

Ukrainanyň Lwýow şäherinden gelýän samolýot Simferefolda az wagtlyk gonanda, ondan düşen ýolagcylaryň arasynda meniň köne tanşym, Sosialistik Zähmetiň Gahrymany Täçmyrat Bäşimow hem bar eken.

– Truskawesden gelýäris – diýip, ol töweregindäki ýoldaşlaryna göz aýlady. – Biz köplükdiris.

Dogrudan-da, kurortdan gelýän ildeşlerimiz köpdi. Marynyň kolhozçy aýallary, Aşgabadyň işçileri, garaz dürli käredeki aýallar bar eken. Garagum kanalyň tanyml gurluşykçysy Täçmyrat bolsa putýowka möhleti dolmanka kurortdan gaýtmaly bolupdyr. Ony daşary ýurtlaryň birine gitmeli delegasiýanyň hataryna goşupdyrlar.

Biz ýazyjymyzyň aýdyşy ýaly, Krymyň «owurtlap içip oturmaly» howasyndan dem alyp, eýläk-beýläk gezmeläp ýörkäk, men biziň jemgyýetimizde zähmet adamsynyň mertebesiniň, hatyrasynyň hakykatdan-da belentdigi barada ýene bir gezek guwanç bilen pikir öwürdim. Mysaly uzakdan gözlemeli däldi. Anyk bir fakt üçin hem başga ýere gitmeli däldi. Täçmyrat Bäşimowyň kanal gurluşygyna gelşini, onuň uly gurluşyga siňdiren yhlasyny, ak ýürekli zähmet bilen gazanan at-abraýyny göz önüne getirmek ýeterlik. Soňky gezek biz onuň bilen Oba Hojalyk institutynyň auditoriýasynda duşuşypdyk. Şol gezek institutyň iki fakultetiniň studentleri «Garagum kanaly barada nämeler bilýärsiňiz?» diýen temada geçirilýän özara ýaryşyň emin agzasy hökmünde gatnaşmaga Täçmyrat ikimizi-de çagyrypdylar. Biz adamyň mertebesi hakynda gürrüň edenimizde-de, ilki zähmeti göz önüne getirýäris. Adamy zähmet ýaly beýgeldýän zat ýok. Adama zähmet ýaly lezzet berýän zat hem ýok. Azat zähmet bize hem moral taýdan, hem maddy taýdan goltgy berýär.

Meniň deň-duşlarym geçen urşuň agyr ýyllarynyň ýetginjekleri boldular. Ol, elbetde, aýratyn döwür... Köne döwrüň talabyna görä, biziň 16 ýaşdan has bärräde elimize pil, kätmen, orak ýa-da çopan taýagyny almagymyz bize näme berdi, nähili täsir etdi?

Ine beren zady: Biz döwüm çöregiň gymmatyny ir duýduk. Biz bir baş bugdaýyň, bir übtük pagtanyň nähili ýetişdirilýändigini görmek bilen çäklenmän, şol başy, şol übtügi özümüz kemala getirip gördük. Indi obalara çykanymyzda, ýoluň ýakalarynda ot-çöpe garyşyp ýatan bir übtük pagtany görsek, biz onuň duşundan biperwaý geçip bilemizok, şäheriň zibilanalaryna taşlanan mele-myssyk çöregi görsek, ýüregimiz awaýar. Juda ýaşlykdan başlan zähmet ýolumyz bize hemme zada adamkärçilik nukdaý nazaryndan garamagy öwretdi. Bu az zat däl. Özem iň esasy zat. Bu ýerde zähmetiň adama berýän zadynyň juda köp taraplydygyny hem nazarda tutmak gerek. Şolaryň iň möhümleriniň biri ýaş işçiniň zähmet kollektiwine höwrükmegidir, gowy görelde eýerýänligidir, köpçüligiň bähbidi üçin göreşmäge endik etmegidir. Raýatlyk borjy bolsa hut şu ýerden berjaý edilip başlanýar ahyryn.

Adamkärçilik diýen belent düşünjäniň özünü-de zähmetsiz göz önüne getirmek mümkin däl. Adamkärçiligiň özeni halal zähmet bilen ýaşamaktan gelip çykýar. Biz her bir adamyň adamkärçiligini, şol adamyň iň gowy sypatlaryny onuň işiniň jemgyýetçilik agramyny ölçeýäris.

Konstitusiýanyň maddalaryny, jümlelerini ýat tutmak kyn iş däl. Kanuny öwrenmek gowy zat. Ýöne her bir kanun gyşarnyksyz durmuşa geçirilmek üçin çykarylýar. Adamzat döräli bari eşidip gelinýän iki söz bar. Halal hem-de haram. Adamzadyň göreşip gazanan iň gowy ruhy gymmatlyklary biziň türkmen jemgyýetimize ene süýdi ýaly halaldyr.

Konstitusiýanyň altyn setirleri biziň her birimiziň kalbymyza guwanç şöhlesini çayýar. Men muny owadan sözüň hatyrasyna aýdamok. Emma meniň kanunda kepillendirilen hukuklarymyz hakynda azrak gürläp, raýatlyk borçlarymyz barada köpräk durup geçesimiz gelýär. Sebäbi hukugymyzy baş barmagymyz ýaly bilip, borçlarymyzy soňa goýsak, bu karam bolýar. Elbetde, durmuşyň

manysy göreş bilen bagly. Şol sanda gerek bolsa, öz hukugyň üçinem göreşmeli. Emma borçlarymyz welin bizi has çynlakaý göreşmäge çagyryar. Ondada örän prinsipial göreşmäge çagyryar. Meniň pikirimçe, biziň her birimiziň başga kişiden talap etmegi endik edinýänçäk, öňürti hut özümizden hasap soramagy öwrenmegimiz gerek. «Magtymguly ilki özüň düzetgil» – bu sözler bu günem juda täze.

Ilki öz-özünden başlamak gerek. Diňe özüň halal bolup, özgelerden hem şony talap etmek bolar.

Okuwça iki gezek ikiniň dört bolýandygyny öwretmek kyn däl. Emma şol okuwçy okuwdan gelyärkä, dükana sowlup, dört köpüklük zady dört köpüge satyn alyp bilmese, ol muňa juda ýokuş deger. Ol biziň hemmämize-de ýokuş degmelidir.

Biziň durmuşymyzyň Baş Kanuny Türkmenistanyň raýaty diýen belent ady görtermäge bizi borçly edýär. Bu kesgitleme nämeleri aňladýar? Ähli zadyň, mysal üçin: «Ogul ene süýdünü haklamaly» diýen düşüňjä nähili wezipeler girýän bolsa, ýokardaky kesgitlemä-de şonçarak wezipe girýär. Hemme zat ata Watany söýmekden başlanýar. Söýgide bolsa kän geplenilmeýär. Watanyň baýdagynyň öňünde dyz epip, baş egýän esgerleri görenimizde, bizde nähili duýgular peýda bolýar. Kasamyň sözleri juda gysga. Kasam bir gezek edilýär. Ýöne bir günlük edilenok. Ol kasam biziň iň gynmatly zadymyzyň – ömrümüzüň adyndan edilýär. Biz «Watanyň saýasy», «Watanyň gujagy», «Watanyň sallançagy», «Watanyň mähri» diýen sözleri köp gaýtalaýarys. Bu ýerde geň göresi zat ýok. Watany ata-ena meňzetmegimiz hem örän dogry. Diňe bir zady ýatdan çykarmaly däl. Watana hossarlyk gerek. Onda-da nähili hossar!

Bir mugallym öz okuwçylaryndan: «Siziň halaýan käriňiz näme?» diýip sowal beripdir. Biri wraçlygy, biri inženerligi, ýene biri agronomçylygy gowy görýän eken. Bir okuwçy bolsa: «Meniň halaýan kärim kurortçy bolmak» diýip, jogap beripdir. Biziň aramyzda kurortçylygy kär edinjek bolýan diňe ýekeje bolsa ne ýagşy! Ýöne muňa güwä geçmek kyn...

Biz edebiýatçylar, il arasyna çykanymyzda mydama nämedir bir zatlary öwrenjek bolýarys. Mydama gowy zatlary görjek bolýarys, görýärisem. Sebäbi edebiýatyň ýüzi ideala tarap.

Ýazyjy fakt toplamak bilen meşgul bolmaýar. Ol halk durmuşynyň akymyny yzarlaýar. Durmuşyň şu günki akymyndan çen tutup, aýdaly, ýene-de on-on bäş ýyldan soň şol akymyň nähili boljakdygy barada oýlanýar. Eger tebigat ýazyjy halkyna başga kişileriňkiden nähilidir bir üýtgeşik zat beren bolsa, ol çyn ýazyjynyň ýüregini simap ýaly duýgurlygy bilen, beýnisine köpräk agramyň salnanlygydyr. Onuňam üstesine, özüni dünýä beren, ekläp-saklan halkynyň önünde ýazyjynyň diňe dogrusyny aýtmalydygyny hem üstüne goşsaň biziň işimiziň ýeňil işleriň kategoriýasyna girmeýändigini düşnükli. Ýazyjy hakykatyň hatyrasyna gulluk edýär. Ol ýalan sözlese ynanmazlar, okyjynyň ynamdan gaçmakdan agyr jezany bolsa oýlap tapmak hem kyn.

Berdinazar HUDAYNAZAROW,
Türkmenistanyň Halk Ýazyjysy. Edebi tankyt